

Åtgärdsplan – kemikaliestrategi för Skaraborgs Sjukhus

Bakgrund

Regionfullmäktige beslutade hösten 2008 om en kemikaliestrategi för Västra Götalandsregionens verksamheter. Syftet med strategin är att systematisera och effektivisera arbetet med utfasning av miljö- och hälsofarliga kemikalier.

Mål i strategin

Mål 1 - Användningen av utfasningsämnen ska år 2012 ha minskat med 25 procent jämfört med 2007, både till antal och till volym. Utfasningsämnena är ämnen som uppfyller en eller flera av särskilt definierade farliga egenskaper. Målet avser kemikalier i kemiska produkter samt varor och förbrukningsartiklar.

Mål 2 - Mål för ämnen som särskilt prioriteras för åtgärder. Målet avser sju prioriterade ämnen där i första hand lustgas och silver som antibakteriellt medel är relevanta för Skaraborgs Sjukhus (SkaS).

Mål 3 - Säker hantering av kemikalier. Endast kemikalier nödvändiga för verksamheten ska förekomma på arbetsplatsen. Antalet produkter ska reduceras, personalen ska ha god baskunskap om miljö- och hälsorisker kring hantering av kemikalier och kemiska produkter och kemikalieförteckningar, i enlighet med gällande lagstiftning, ska upprättas på varje enhet/avdelning med hjälp av kemikaliehanteringssystemet KLARA.

Inledning

Kemikalieanvändningen och dess problematik varierar kraftigt mellan regionens verksamheter. Därför behöver varje förvaltning ta fram en åtgärdsplan som sedan ska beslutas av ansvarig nämnd och styrelse. I planen, som ska syfta till att nå de ovan angivna regionala målen, utvecklas åtgärder som är relevanta för den specifika förvaltningen.

För prioriterade ämnen, upptagna på regionens så kallade utfasningslista, ska beslut från berörda nämnder och styrelser även inkludera mätbara mål.

Centralt i regionen på Miljösekretariatet har det upprättats en regional samordningsfunktion, den så kallade ”centrala kemikaliegruppen”. Gruppen består av representanter från Miljösekretariatet, Inköp, Hälsan & Arbetslivet och Säkerhet, samordningsfunktionens uppdrag finns mer beskrivet i Kemikaliestrategin.

Som kontaktperson för SkaS gentemot den centrala kemikaliegruppen är Mattias Ståhl, miljöcontroller, utsedd.

Åtgärdsplan SkaS

Från och med 2008 har kemikaliearbetet på SkaS fått förnyad kraft i och med kemikaliestrategins tillkomst och utökning av centrala resurser för styrning och uppföljning av arbetet. Under 2009 har mycket krafts lagt på att identifiera nuläget (2008 års förbrukning) för att utifrån detta formulera en åtgärdsplan med mål och handlingsplaner för det fortsatta arbetet.

Ansvar

På varje avdelning som hanterar farliga kemikalier i en sådan omfattning att en kemikalieförteckning krävs, enligt lagstiftning, ska ett kemikalieombud utses. Enhetschef eller motsvarande ansvarar för att ombud utses och rapporterar detta till någon av SkaS miljöcontrollers (Mattias Ståhl eller Sigmar Gericke). Ansvar för att uppfylla relevant lagstiftning och mål följer linjeorganisationen.

Kemikalieombuden bör ha en viss datorvana och intresse för kemikaliearbetet. Inventeringsarbetet görs via ett regiongemensamt webbaserat kemikaliehanteringssystem, ”KLARA”, vilket även förutsätter att ombudet har en aktiv e-post adress och möjlighet att använda en dator i sitt arbete. Syftet med KLARA är att uppfylla de lagkrav som ställs på verksamhetsutövare som hanterar kemikalier och kemiska produkter.

Miljöcontroller på SkaS ansvarar för att stödja avdelningar/enheter efter behov, följa upp och analysera kemikalieanvändningen och rapportera både internt och regionalt utifrån kemikaliestrategins indikatorer.

Utbildning och kommunikation

Kemikalieombuden ska ha grundläggande kunskap i kemikaliehantering och kunna förmedla detta till övrig personal. För att uppnå detta är det viktigt att tid avsätts för utbildning, information och arbetet med kemikaliefrågorna.

I enlighet med gällande lagstiftning genomförs kemikalieinventeringen en gång per år, vanligtvis i januari. Inför den årliga inventeringen kallas ombuden, på hösten, till en ombudsträff. Vid träffen presenteras nyheter inom kemikalieområdet och kunskaper kring KLARA presenteras. Nya kemikalieombuden erbjuds efter behov särskild utbildning vid dator.

SkaS miljöcontrollers deltar i regionala nätverk, för dialog med tillsynsmyndighet och andra intressenter samt ansvarar för att sprida nyheter och stödmaterial till verksamhetens ombud. Utbildningsmaterial, lathund för in-

ventering, goda exempel, kemikaliestrategi med mera finns tillgängligt på Fokus under ”Miljö”.

Aktiva åtgärder

För att lyckas införa strategins målsättningar krävs förutom ovan nämnda förutsättningar även följande:

- Aktiv samverkan mellan olika kärnkompetenser inom SkaS, till exempel Vårdhygien, Brand och Säkerhet, Lokal och Utrustning, MTA samt Arbetsmiljö.
- Kunskap om möjligheter och hinder för substitution, metodutveckling och minskad användning av särskilt farliga kemikalier. Mest rationellt är SkaS tar del av och bidrar till det regionala och nationella samarbete som pågår kring metodutveckling och substitution.
- Regelbunden avstämning och avrapportering kring utfasningsarbetet. Detta görs både internt och regionalt gentemot den centrala kemikaliegruppen. En svaghet i systemet är att förvaltningens uppföljning och rapportering till regionen endast görs en gång om året i samband med inventering och årsredovisning. För att mer effektivt kunna styra och påverka arbetet under verksamhetsåret är det önskvärt med mer frekvent uppföljning. SkaS förslag är att inom regionen välja ut ett prioriterat antal produkter, ca 30 – 40 stycken som står för merparten av utfasningslistans prioriterade ämnen, och sedan kunna följa detta löpande med statistik från Inköp.

Mål i Kemikaliarbetet på SkaS

SkaS följer samma målsättningar som är beslutade i kemikaliestrategin. Nedan presenteras de aktiviteter där SkaS har en direkt påverkan.

Mål 1

Ämne/Material	Mål 2012	Åtgärder
Ämnen som finns upptagna på den regionalt framtagna utfasningslistan eller som uppfyller kriterierna.	Användningen av utfasningsämnen ska till år 2012 ha minskat med 25 procent jämfört med 2007, både till antal och till volym.	De ämnen som är relevant för SkaS identifieras och därefter påbörjar arbete med att minska eller byta ut användningen av produkten

Arbete är påbörjat på SkaS och målsättningen till år 2011 är att minskat användningen av de prioriterade ämnena med 10 procent.

På grund av bristande kvalitet i kemikalieinventeringen år 2007 kommer SkaS att arbeta med år 2008 som basår. De identifierade ämnena på den regionala utfasningslistan som berör sjukhuset är uppdelad i två kategorier:

- ämnen som helt ska vara avvecklade till utgången av 2012 och
- ämnen vars användning ska minskas så långt möjligt inom perioden.

SkaS använder 3 ämnen (i fyra produkter) som uppfyller förstnämnda kategorin och 13 ämnen (i 24 produkter) som uppfyller sistnämnda. Dessutom finns ytterligare 23 ämnen som har prioriterats för bevakning utifrån kriterierna i kemikaliestrategin.

Mål 2

Ämne/Material	Mål 2012	Åtgärder
Lustgas	Användningen ska minska genom åtgärder som reducerar använd mängd lustgas.	Regiondirektören är ansvarig för samordning och redovisning. SkaS har påbörjat arbete med effektivare användning av lustgas på förlossningsavdelningen.
Silver som antibakteriellt medel	Användningen av silver ska begränsas. Får ej förekomma i upphandlade vitvaror, textilier, inredning eller byggnadsmaterial.	Sjukhusstyrelserna, primärvårdsstyrelserna samt tandvårdsstyrelsen är ansvariga för genomförande och redovisning angående silverförband.

Under 2009/2010 genomfördes ett Six Sigma projekt som syftar till att ”med bibehållen patientnytta minska den negativa klimat- och arbetsmiljöpåverkan från användning av lustgas”. Projektet har involverat hela kedjan av aktörer från mödravården, västfastigheter (gasförsörjning), förlossningsenheten och patienten. En målsättning är att i samband med renovering/ombyggnation av förlossningsenheten även installera utrustning för destruktion av lustgas.

Inget mål är formulerat kring användning av silverförband. Nyttan måste vägas mot miljörisken och i nuläget har vi ännu ingen klar bild av hur denna målkonflikt ska värderas.

Mål 3 – Säkrare hantering av kemikalier

Vi använder oss av kemikaliehanteringssystemet KLARA för att registrera de kemikalier som används. För att upprätthålla en hög användargrad och för att säkerställa god kvalitet på registreringarna har varje enhet utsett ett kemikalieombud som utbildas löpande i systemet.

Under 2009 hade 75 procent av enheterna kompetens att genomföra inventeringarna på egen hand. Under 2011 är målsättningen att 85 procent ska klara inventeringen och 2012 ska alla enheter klara detta själva. Istället ska mer av ”miljöenhetens” stöd kunna styras mot ett aktivt arbete kring substitution och metodutveckling.

Under 2010 har även gemensamma former för ”Arbetsmiljöronder” påbörjats där ett tema återkommande tema kommer att fokusera på arbetsmiljöfrågor kring kemikaliehantering. Uppföljning av avvikelserapportering med koppling till kemikaliehantering sköts av stabsfunktionerna kringmiljöcontrollers och arbetsmiljö

Metodbeskrivning

Nedan presenteras hur inventering och identifiering av utfasningsämnen genomförs:

Steg 1:

Kemikalieombud inventerar årligen sin användning av kemikalier (KLARA)

Steg 2:

”Miljöenheten” identifierar produkter som innehåller ämnen som finns med på utfasningslistan eller uppfyller strategins kriterier

Steg 3:

Varje avdelning med identifierade produkter gör en utredning kring användning och vid behov upprättar handlingsplan för utfasning/minskning.

Steg 4:

Miljöenheten bistår med kunskap och aktiviteter kring substitution, metodutveckling och omvärldsbevakning. Enheten byter ut/minskar användning där så är möjligt.